

КРИТЕРІЙ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАТЬ ТА УМІНЬ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ЕЛЕМЕНТІВ ДПМ ЗАСОБАМИ НОВІТНІХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються критерії формування художньо-професійних знань та умінь у студентів технологічно-педагогічних спеціальностей на заняттях з елементів ДПМ за допомогою сучасних методів і технологій. Показано, як новітні методи і технології суттєво впливають на рівень розвитку в студентів художньо-професійних знань та умінь на заняттях з елементів ДПМ.

Ключові слова: методи, технології, дидактична модель, художньо-професійна підготовка, компоненти, критерії, чинники, формування.

Крыжановский Н., Фурман А. Критерии формирования художественно-профессиональных знаний и умений у студентов на занятиях по элементам ДПИ средствами современных методов и технологий.

В статье рассматриваются критерии формирования художественно-профессиональных знаний и умений у студентов технологично-педагогических специальностей на занятиях по элементам ДПИ при помощи современных методов и технологий. Показано, как новые методы и технологии существенно влияют на уровень развития у студентов художественно-профессиональных знаний и умений на занятиях по элементам ДПИ.

Ключевые слова: методы, технологии, дидактическая модель, художественно-профессиональная подготовка, компоненты, критерии, условия, формирование.

На початку третього тисячоліття, яке позначене формуванням демократичного суспільства, у сфері пріоритетів центр ваги з матеріальних засобів виробництва перемістився на духовні фактори. Унаслідок цього демократичне суспільство повинно стати гуманним і зробити людину щасливою. Безперечні здобутки розвитку українського суспільства не реалізуються внаслідок слабкої освітньої підготовки дітей та молоді в художньо-трудої сфері; у результаті чого випускники загальноосвітніх шкіл не набувають навичок із основних знань у сфері образотворчої освіти, не оволодівають знаннями, необхідними їм для подальшої художньо-трудої

взаємодії в суспільстві, і відчують себе невпевненими в подальшій роботі.

У процесі існування людства художньо-трудова діяльність слугувала своєрідним способом відображення його світогляду та культури. Сучасний етап розвитку художньо-професійної освіти пов'язаний зі зміною соціального замовлення на підготовку майбутніх учителів технології і креслення, високою затребуваністю цих фахівців на ринку освітніх послуг. Розуміння декоративно-прикладної специфіки як культурної діяльності актуалізує низку проблем, найважливіша з яких – виховання майбутнього вчителя не тільки як професіонала, а також як людини певної культури. У цьому контексті особливої актуальності набуває пошук шляхів і засобів формування в студентів художньо-професійної культури під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.

Проблема формування професійної культури майбутніх фахівців не є новою в наукових дослідженнях. Теоретичні та методологічні аспекти формування професійної культури в період підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності розглядаються в працях І. Багаєва, Н. Бакланової, С. Батишева, А. Деркача, Е. Зеєра, Н. Крилової, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна та ін. Розглянуто культурологічні основи змісту і технологій навчання майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі (А. Вербицький, Ю. Громико, І. Ісаєв, В. Ледньов, М. Нікандров та ін.).

У контексті художньо-професійного підходу досліджено механізми, тенденції, умови, форми, методи, технології і засоби формування знань та вмій професійної діяльності: духовної (Є. Артамонова, Б. Братусь, Н. Щуркова); методологічної (В. Краєвський, В. Тамарін, О. Ходусов); професійно-психологічної (Н. Ліфінцева). Розглянуто психологічні основи професійної культури фахівців художнього профілю (Н. Бакланова); культурно-естетичний зміст і професійні засади їх діяльності (Н. Валькова); професійна культура дизайнерів (А. Асесоров, Н. Воронов, Е. Ковешнікова, Н. Соловйов, С. Хан-Магомедов).

Однак проблема формування художньо-професійних знань та вмій студентів на заняттях з елементів ДПМ до теперішнього часу не є предметом наукового дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування дидактичної моделі та педагогічної технології, що забезпечують ефективність

формування художньо-професійних знань та вмінь у студентів технолого-педагогічних спеціальностей на заняттях з елементів ДПМ та виявлення компонентів, специфічної методики, які сприяють розвитку художньо-професійних чинників діяльності студентів.

Підготовка до професійної діяльності учителів технології і креслення в більшості джерел [2; 3] трактується як комплекс знань, умінь і навичок, оволодіння якими робить вчителя фахівцем своєї справи. Учитель технології і креслення є не тільки інженером-проектувальником майбутньої форми, а й художником, який повинен органічно вписати форму ужиткового характеру в реальну дійсність; фахівцем, який повинен передбачити, спрогнозувати, як ця річ буде слугувати людям у майбутньому, наскільки вона буде відповідати їхнім нагальним інтересам, ціннісним прагненням та потребам, що постійно розвиваються [1].

У форматі цієї художньо-професійної діяльності світогляд майбутнього вчителя технології і креслення є сукупністю матеріальних, об'єктивованих предметів, у яких акумульовано специфічний досвід утілення художньої культури в предметах побуту, спосіб створення яких повинен освоюватися в умовах підготовки студентів до художньо-професійної діяльності із залученням спеціальностей образотворчого профілю.

Художньо-професійна підготовка студентів за своїм змістом та функцією є частиною його професійної підготовки, оскільки обмежує досвід художньої діяльності сферою створення предметів ужиткового характеру для життєдіяльності людини. За своєю структурою методика формування художньо-професійних знань та вмінь студентів на заняттях з елементів ДПМ складається щонайменше з трьох компонентів. Когнітивний компонент відображає обізнаність у художніх принципах і способах їх утілення в процесі створення предметів побуту. Операційно-діяльнісний – вміння практично втілювати художніми образотворчими засобами задуми, образи в реальні форми вжиткового характеру. Мотиваційний компонент визначається бажанням, прагненням, потребою вчителя створювати побутові речі за певними художніми канонами.

В умовах підготовки студентів технолого-педагогічних спеціальностей у вищому навчальному закладі їх художньо-професійні знання та вміння повинні формуватися завдяки

дисциплінам спеціального художнього циклу, серед яких важливе місце посідають дисципліни «Малюнок», «Скульптура» та «Композиція».

На основі здійсненого аналізу виявлено суперечності в системі формування художньо-професійних знань та умінь у майбутніх учителів технології і креслення на заняттях з елементів ДПМ, зокрема:

– між вимогами щодо цілісності навчально-виховного процесу й художньо-професійної підготовки, неперервності педагогічної освіти та відсутністю системного зв'язку художньо-естетичної підготовки з навчальною практикою;

– сучасними вимогами щодо особистісно-орієнтованого навчання, виховання творчого ставлення до художньо-професійного виконання елементів ДПМ та використанням у навчально-виховному процесі застарілих репродуктивних методів, засобів професійної підготовки в колективних і групових формах роботи;

– творчим характером художньо-професійної підготовки майбутніх учителів технологій і креслення та типовою (традиційною) системою їх масової підготовки.

Подолання цих суперечностей можливе на основі обґрунтування теоретичних засад та концептуальних підходів, модернізації змісту фахової підготовки за допомогою новітніх технологій, які забезпечать формування художньо-професійних знань, умінь та навичок у студентів на заняттях з елементів ДПМ, що складаються з певних компонентів.

Перший компонент – широкий спектр професійних знань із деревообробної спеціалізації, художньої обробки металу, технічної оснащеності, технологічних можливостей обладнання, обізнаність щодо їх експлуатаційних можливостей. Навчально-практична діяльність студентів включає технологічну складову, тобто чітке дотримання найраціональнішої технології виконання елементів ДПМ і вимог до їх якості; правильне використання навчально-технічної та художньо-практичної документації; бережливе ставлення до обладнання, матеріалів, енергії.

Важливим показником високої культури праці є вміння студентів планувати свою працю, усвідомлюючи цілі, аналізуючи умови майбутньої діяльності, визначаючи шляхи, способи й засоби виконання завдань. Усе це сприяє розвитку їхніх умінь самостійно

приймати раціональні рішення щодо виконання свого задуму.

У формуванні в студентів високої культури праці особливої уваги заслуговує виховання звички правильно організовувати свою працю, тримати в порядку й чистоті робоче місце відповідно до вимог наукової організації праці. Цей показник включає також дотримання правил і норм безпеки праці, вимог виробничої санітарії та гігієни, екологічних вимог.

Другий компонент – почуття працюючої людини, її емоційне ставлення до всього, що пов'язане з умовами, процесом і результатами праці. Зокрема, емоційне піднесення, викликане освоєнням певних технологічних прийомів, естетичне ставлення до предмета ужиткового характеру, зробленого власними руками, відповідальність, упевненість у собі, своїх уміннях.

Третій компонент складається зі стійкої мотивації трудової діяльності, інтересу до кінцевого продукту власної діяльності, бажання досягнути високої якості, естетичної досконалості виготовлення елементів ДПМ.

Четвертий компонент – професійна діяльність як система трудових дій, операцій, процедур, що стали правилами, якими оволодів студент і які є оптимальними саме для нього. Тут важливо враховувати всі фактори його фізичних можливостей і їх адаптованість до конкретного виду діяльності та її техніко-технологічної оснащеності.

Усі ці компоненти органічно взаємопов'язані та взаємозумовлені і є вхідними до спеціально організованого й цілеспрямованого процесу, результатом якого повинна бути:

- орієнтація на професійний розвиток особистості вчителя;
- забезпечення єдності теоретичного й практичного навчання з художньо-професійним вихованням;
- формування потреби до самопізнання, усвідомлення студентом особистісного значення процесів самовиховання, професійного самовдосконалення.

Ефективність застосування освітніх технологій залежить від педагогічних умов, за яких вони запроваджуються, а також від відповідного науково-методичного забезпечення цього процесу. За допомогою теоретичних методів проблема досліджується у філософському, психологічному, соціологічному, педагогічному, художньо-естетичному й методичному аспектах; емпіричні методи

вможливають вивчення педагогічної документації щодо методичного забезпечення розвитку художньо-професійної діяльності студентів, змісту та результатів їх творчої діяльності, досвіду роботи викладачів. Аналіз навчальних планів, програм, звітів із навчально-практичної роботи дає змогу отримати фактичний матеріал щодо умов формування художньо-професійних знань та умінь студентів на заняттях з елементів ДПМ, а також виявити найбільш використовувані форми, засоби, методи розвитку професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця.

Спеціальна методика аналізу робіт студентів, представлених на виставках-конкурсах; протоколів конкурсів кращих робіт студентів і викладачів; соціологічні методи (письмове та усне опитування, анкетування, інтерв'ю, тестування) мають важливе значення для одержання даних стосовно художніх інтересів та якості естетичних уподобань майбутніх учителів технологій і креслення. Відповіді студентів дають можливість встановити обсяг наявної в них інформації, художньо-естетичних знань у галузі декоративно-ужиткового мистецтва. Для якісного аналізу творчих робіт студентів застосовуються методи ранжування, що дають змогу врахувати ступінь впливу мистецтва на розвиток професійної культури майбутнього вчителя. А визначені умови, зміст, методи навчання й виховання вибудовують специфічну методику практичного заняття з елементів ДПМ, що передбачає:

- постійну взаємодію суб'єктів навчально-виховного процесу в системі «студент-викладач практичного навчання»;

- урахування специфіки організації навчально-практичного процесу підготовки вчителів технологій і креслення;

- упровадження методики формування художньо-професійних знань та умінь студентів на заняттях з елементів ДПМ, розробленої на основі новітніх технологій.

Виховання майбутніх учителів технологій і креслення на заняттях з елементами ДПМ повинно здійснюватися у формі цілеспрямованого педагогічного діяння, яке охоплює всі ланки навчально-виховного процесу й будується на основі єдності педагогічного й студентського колективу; спрямовуватися на розширення сукупності знань і практичних умінь студентів, а його ефективність залежить від ставлення особистості до навчально-виробничої та трудової діяльності. Така діяльність базується на

методиці навчання та виховання провідних чинників, формування яких інтегрує в собі ефективність зовнішніх впливів на студента і внутрішніх особистісних перетворень. Критеріями ефективності застосованих методів і технологій є рівні розвитку особистісних якостей студентів, з-поміж яких варто виокремити такі: знання (загальнотеоретичні, художньо-естетичні, загальнотехнічні, політехнічні, правила техніки безпеки, санітарно-гігієнічні); уміння планувати трудові дії; уміння контролювати якість роботи; уміння працювати самостійно та в колективі; творче ставлення до праці, естетизація її процесу; уміння аналізувати отримані результати і формулювати висновки.

Формування художньо-професійних знань та умінь у майбутніх учителів технологій і креслення на заняттях з елементів ДПМ є складним інтегративно-комунікативним процесом, який акумулює в собі всі досягнення й суперечності розвитку культури суспільства й сучасних освітніх систем. Соціально-економічні умови, у яких відбувається цей процес, вимагають створення відповідного психолого-педагогічного та науково-методичного забезпечення формування в студентів наукового світогляду, почуття суспільного обов'язку, особистого позитивного ставлення до процесу праці та його результатів, а також активізації їх пізнавальної діяльності. За результатами теоретичного вивчення визначено концептуальні, науково-методичні підходи до розв'язання проблеми формування художньо-професійних знань та умінь студентів. Визначено, що цей процес є цілісним, спеціально організованим і науково обґрунтованим, він відображає гуманістичну спрямованість системи педагогічної освіти на особистісно-орієнтоване навчання і виховання майбутніх фахівців.

Література

1. Асесоров А. И. Формирование профессиональной культуры будущих специалистов-дизайнеров в вузе : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. И. Асесоров. – Нижний Новгород, 2009. – 20 с. **2. Валькова Н. П.** Культурно-эстетический смысл и профессиональные основы художника-конструктора : дисс. ... канд. искусствоведения : 17.00.06 / Валькова Нина Петровна. – Ленинград, 1985. – 160 с. **3. Веслополова Г. Н.** Профессиональная деятельность как основа формирования модели архитектора : дисс. ... канд. архитектуры : 18.00.01 /

Галина Николаевна Веслополова. – Москва, 1995. – 202 с. **4. Качуровская Н. М.** Формирование профессиональной культуры будущих специалистов-архитекторов в образовательном процессе вуза: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Качуровская Наталья Михайловна. – Курск, 2005. – 183 с. **5. Киреенко В. И.** Психология способностей к изобразительной деятельности / В. И. Киреенко. – Москва: Искусство, 1959. – 304 с. **6. Матвеева Т. А.** Мозаика и резьба по дереву / Т. А. Матвеева. – Москва: Высш. шк., 1989. – 142 с. **7. Техника** художественной эмали, чеканки иковки: [учеб. пособие] / А. В. Флеров, М. Т. Демина, А. Н. Елизаров, Ю. А. Шеманов. – Москва: Высш. шк., 1986 – 191 с. **8. Техническое** творчество учащихся: [пособие для учителей и руководителей кружков: из опыта работы] / [сост. П. Н. Андрианов]. – Москва: Просвещение, 1986. – 128 с.

SUMMARY

Krizhanovskiy M., Furman O. Criteria of forming the students' art-and-professional knowledge and skills on the class of arts and crafts elements by the modern methods and technologies.

In the article the criteria of forming the students' art-and-professional knowledge and skills on the class of arts and crafts elements by the modern methods and technologies are examined.

The purpose of article is theoretical justification of didactic model and pedagogical technology which provide efficiency of formation the art-and-professional knowledge and skills to the students of technology and pedagogical specialties on occupations with elements of arts and crafts and identification of components, a specific technique which promote development of art and professional factors of students activity.

The conceptual, scientific and methodical approaches to a solution of the problem of formation the students' art professional knowledge and skills are opened. It is defined this process is complete, specially organized and evidence-based. It displays a humanistic orientation of system pedagogical education on personally focused training and education of future specialists.

Social and economic conditions of this process demand creation of the corresponding psychology-and-pedagogical and scientific-and-methodical ensuring for formation to students the scientific outlook, the feeling of a public duty, the personal positive relation to process of the work and its results, and also activation of their cognitive activity.

The pedagogical conditions of effective formation students' art professional knowledge and skills are defined. Treat them: continuous interaction of subjects of teaching and educational process in the «student – the teacher of practical training» system; accounting of specifics organization the educational-and-practical teachers' technologies and drawing training process; introduction a

technique of formation the students' art professional knowledge and skills on the class of arts and crafts elements, that it developed on the basis of the modern technologies.

The criteria of efficiency of the developed didactic model and technology are: orientation to professional development of the teacher identity; ensuring unity of theoretical and practical training and art and professional education; formation of requirement to self-knowledge, understanding by the student of the personal importance of processes of self-education, professional self-improvement.

Key words: method, technologies, didactics model, artistically professionally preparation, components, criteria, factors, formation.